

Θέμα: Ορισμός προτύπων και καθορισμός κατευθυντήριων οδηγιών για την παραγωγή και τη διάθεση προσβάσιμων τεκμηρίων για ΑμεΑ

Έχοντας υπόψη:

1. Τον Ν. 2121/1993 «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα»
2. Τον Ν. 3149/2003 «Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, Δημόσιες Βιβλιοθήκες και άλλες διατάξεις», όπως αυτός ισχύει με τον Ν. 4452/2017 «Ρύθμιση θεμάτων του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας, της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας και άλλες διατάξεις»
3. Τον Ν. 4672/2020 «Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1564 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (...) δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας»

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος (ΕΒΕ) «Έχει την ευθύνη σε εθνικό επίπεδο του συντονισμού των δραστηριοτήτων για την ηλεκτρονική πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ) στο περιεχόμενο των τεκμηρίων, τα οποία δημιουργούνται ή δημοσιεύονται στην Ελλάδα» και ειδικότερα, «ορίζει πρότυπα και συντάσσει κατευθυντήριες οδηγίες, συνεργαζόμενη με επιστημονικούς, ερευνητικούς και άλλους σχετικούς φορείς για την παραγωγή και διάθεση από τις βιβλιοθήκες της χώρας προσβάσιμων τεκμηρίων για ΑμεΑ.» (Ν. 4452, αρ. 4, 4α και ββ), ως εκ τούτου:

Α. Η ΕΒΕ ορίζει ότι τα σχετικά πρότυπα προσβασιμότητας τεκμηρίων από εντυποανάπηρους, σύμφωνα με το Accessible Books Consortium (ABC)¹, είναι²:

1. **προσβάσιμο επισημειωμένο αρχείο DOCX** (accessible document - DOCX): το προσβάσιμο τεκμήριο σε αυτή τη μορφή διατηρεί την πρωταρχική μορφή όλων των κατηγοριών περιεχομένου του τεκμηρίου, ακόμα και για το τεχνικό κείμενο εμπλουτίζοντάς το επιπλέον με τη λεκτική περιγραφή των στοιχείων εικονογράφησης. Η ανάγνωση του τεκμηρίου μπορεί να γίνει με οπτική, ακουστική και απτική απόδοση, προσφέροντας στους αναγνώστες την επιπλέον δυνατότητα πλοήγησης.
2. **προσβάσιμο αρχείο PDF** (accessible PDF): το προσβάσιμο τεκμήριο σε αυτή τη μορφή διατηρεί την πρωταρχική μορφή όλων των κατηγοριών περιεχομένου του, ακόμα και για

¹ Πληροφορίες για το ABC, και ειδικότερα για τους συνεργαζόμενους σε αυτό φορείς όπως WIPO, International Publishers Association, IFLA, International Authors Forums κ.ά. είναι διαθέσιμες εδώ: <https://www.accessiblebooksconsortium.org>.

² Τα οριζόμενα από το ABC πρότυπα, έχουν υιοθετηθεί και εφαρμόζονται ήδη από το σύστημα ΕΡΜΟΦΙΛΟΣ (<https://access.uoa.gr/ERMOFILOS>) της Μονάδας Προσβασιμότητας ΦμεΑ του ΕΚΠΑ και ακολουθούνται από το Συνεργατικό Δίκτυο Διαθετών Προσβάσιμης Βιβλιογραφίας του ΣΕΑΒ (<https://amelib.seab.gr/>).

Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος National Library of Greece

το τεχνικό κείμενο εμπλουτίζοντάς το επιπλέον με την λεκτική περιγραφή των στοιχείων εικονογράφησης. Η ανάγνωση του τεκμηρίου σε αυτή την μορφή μπορεί να γίνει με οπτική, ακουστική και απτική απόδοση, προσφέροντας στους αναγνώστες τη δυνατότητα πλοήγησης. Επιπλέον, ο κάθε χρήστης μπορεί να διαβάσει το έγγραφο σε οποιοδήποτε λειτουργικό σύστημα με το πρόγραμμα ανάγνωσης PDF της επιλογής του.

3. **ψηφιακό ακουστικό βιβλίο DAISY 3 (Digital Accessible Information System – DAISY 3):** το προσβάσιμο τεκμήριο σε αυτή τη μορφή διατηρεί την πρωταρχική μορφή όλων των κατηγοριών περιεχομένου του, ακόμα και για το τεχνικό κείμενο εμπλουτίζοντάς το επιπλέον με την λεκτική περιγραφή των στοιχείων εικονογράφησης. Η ανάγνωση του τεκμηρίου σε αυτή την μορφή μπορεί να γίνει με τους ίδιους τρόπους όπως και στην μορφή προσβάσιμου εμπλουτισμένου κειμένου DOCX (οπτική, ακουστική και απτική απόδοση) προσφέροντας στους αναγνώστες την επιπλέον δυνατότητα πλοήγησης και συγχρονισμού και για το τεχνικό περιεχόμενο (π.χ. μαθηματικές εκφράσεις).
4. **ηχητική απόδοση με συνθετική φωνή (audio - MP3):** το προσβάσιμο τεκμήριο σε αυτή τη μορφή είναι διαθέσιμο μόνο για ακουστική ανάγνωση. Όπως και στο απλό κείμενο, έτσι και σε αυτή τη προσβάσιμη μορφή συγγράμματος η σύνθετη δομή κειμένου, το τεχνικό κείμενο και η εικονογράφηση έχουν αντικατασταθεί με την αντίστοιχη λεκτική περιγραφή τους.
5. **ψηφιακή μορφή έτοιμου προς εκτύπωση Braille κειμένου (Braille-ready):** το προσβάσιμο τεκμήριο (εκτύπωση Braille) σε αυτή τη μορφή είναι διαθέσιμο μόνο για απτική/ανάγλυφη ανάγνωση. Όπως και στο απλό κείμενο, έτσι και σε αυτή την προσβάσιμη μορφή η σύνθετη δομή κειμένου, το τεχνικό κείμενο και η εικονογράφηση έχουν αντικατασταθεί με την αντίστοιχη λεκτική περιγραφή τους.
6. **μορφοποιημένο κείμενο για εκτύπωση σε μεγεθυμένη μορφή (large-print-ready):** το προσβάσιμο τεκμήριο σε αυτή τη μορφή διατηρεί την πρωταρχική μορφή όλων των κατηγοριών περιεχομένου του, ακόμα και για το τεχνικό κείμενο. Προορίζεται για οπτική αναπαράσταση.
7. **ψηφιακή μορφή ανάγλυφων σχημάτων για παραγωγή (JPEG):** για κάθε ένα από τους προαναφερθέντες μορφοτύπους διατίθεται ένα σύνολο από ανάγλυφα σχήματα του συγγράμματος, η πλήρης απόδοση των οποίων δεν ήταν δυνατή μόνο με την περιγραφή.
8. Προσβάσιμο αρχείο epub 3 (έκδοση epub 3.2 ή νεότερη σε συνδυασμό με EPUB Accessibility 1.1) (accessible EPUB 3): το ηλεκτρονικό αρχείο διατηρεί τη μορφή περιεχομένου του βιβλίου σε ανοιχτό πρότυπο για τα ηλεκτρονικά βιβλία. Το ePUB παράγεται κυρίως από ένα προσβάσιμο docx που έχει όλα τις πρακτικές προσβασιμότητας,

Εκ των ανωτέρω οι εκδότες μπορούν να προσαρμόζουν τα ηλεκτρονικά παραγόμενα τεκμήρια (βιβλία) - κατά σειρά προτεραιότητας ως προς τον βαθμό προσβασιμότητας - στα πρότυπα 1, 8, 2 ή 3.

Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος National Library of Greece

Β. Για να υπάρξει ο απαραίτητος συντονισμός «των δραστηριοτήτων για την ηλεκτρονική πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία (ΑμεΑ) στο περιεχόμενο των τεκμηρίων, τα οποία δημιουργούνται ή δημοσιεύονται στην Ελλάδα» (Ν. 4452, αρ. 4, 4α), η ΕΒΕ συνεργάζεται:

1. Για την έρευνα, ανάπτυξη και εφαρμογή τεχνικών παραγωγής προσβάσιμων βιβλίων - σύμφωνα με τα πρότυπα προσβασιμότητας - με το Εργαστήριο Φωνής και Προσβασιμότητας του Τμήματος Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) και τον Διευθυντή του Καθηγητή Γεώργιο Κουρουπέτρογλου που ανέπτυξε το σύστημα ΕΡΜΟΦΙΛΟΣ «με στόχο την άρση των εμποδίων και των διακρίσεων κατά των Φοιτητών με Αναπηρία (ΦμεΑ) και την ισότιμη πρόσβασή τους στη γνώση».
2. Για την εφαρμογή και διάθεση των προσβάσιμων τεκμηρίων προς επωφελούμενους, με το Συνεργατικό Δίκτυο Διαθετών Προσβάσιμης Βιβλιογραφίας (στο εξής Συνεργατικό Δίκτυο), το οποίο λειτουργεί στο πλαίσιο του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ), μέλος του οποίου είναι η ΕΒΕ. «Σκοπός του Συνεργατικού Δικτύου είναι η ανάπτυξη των απαραίτητων υποδομών σε επίπεδο πολιτικών, υπηρεσιών και τεχνολογιών προκειμένου να αρθούν οι διακρίσεις σε βάρος των ανάπηρων, και ειδικότερα των εντυπο-αναπήρων ατόμων υπηρετώντας πολιτικές συμπεριληπτικής εκπαίδευσης».

Προκειμένου να συνεχιστεί ο εμπλουτισμός των διαθέσιμων τεκμηρίων για τους επωφελούμενους (όπως ορίζονται στον Ν. 4672/2020), τα μέλη του Συνεργατικού Δικτύου θα εξακολουθήσουν να αποστέλλουν αιτήσεις στους εκδοτικούς οίκους για την παραχώρηση των ηλεκτρονικών αρχείων των τίτλων. Για κάθε αρχείο που δε θα προσφέρεται από τον εκδότη σε προσβάσιμη μορφή, η ΕΒΕ και το Συνεργατικό Δίκτυο θα δύνανται να το μετατρέψουν σε προσβάσιμη μορφή και το κόστος θα επιβαρύνει τον εκδότη του τεκμηρίου.

Γ. Η ΕΒΕ θα ενημερώνει όλους τους εμπλεκόμενους φορείς για:

1. Τις εξελίξεις στα πρότυπα και τις διαδικασίες
2. Τον εμπλουτισμό και τη διάθεση του καταλόγου αντιγράφων έργων σε προσβάσιμο μορφότυπο

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, η ΕΒΕ έχει ήδη υλοποιήσει:

1. το Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Υλικού ΕΒΕ, το οποίο θα υποδέχεται όλα τα ηλεκτρονικά τεκμήρια που θα κατατίθενται βάσει της Κατά Νόμο Κατάθεσης και, συγκεκριμένα (4452, 3Α, 2) «... Επιπλέον, ο εκδότης ή ο συγγραφέας, όταν δεν υπάρχει εκδότης, καταθέτει στην ΕΒΕ πέραν των εντύπων αντιτύπων και ένα επιπλέον αναγνώσιμο, μη αλλοιώσιμο ηλεκτρονικό αντίτυπο, από το οποίο έχει παραχθεί, απαλλαγμένο τεχνολογικών περιορισμών». Το εν λόγω σύστημα θα χρησιμοποιηθεί για την κατάθεση, από την πλευρά των εκδοτών, των προσβάσιμων ηλεκτρονικών τεκμηρίων (4672/2020, αρ. 6,7) «Οι εκδότες υποχρεούνται να παρέχουν στους αρμόδιους φορείς σε

Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος National Library of Greece

ψηφιακή μορφή τα αρχεία των έργων υπό την προϋπόθεση ότι τα τηρούν σε ψηφιακή μορφή.»

Με την εφαρμογή της Κατά Νόμο Κατάθεσης για ηλεκτρονικά τεκμήρια (έναρξη πιλοτικής λειτουργίας Δεκέμβριος 2021), οι εκδότες θα καταθέτουν και το προσβάσιμο ηλεκτρονικό αρχείο, με εφαρμογή των προτύπων που αναφέρονται στο παρόν, και η ΕΒΕ θα συνεργάζεται με το Συνεργατικό Δίκτυο για την ενημέρωση και διάθεση των προσβάσιμων αρχείων.

2. το Σύστημα Ενιαίας Ταυτοποίησης Χρηστών της ΕΒΕ, το οποίο αποτελεί εθνική υποδομή για την ταυτοποίηση και πιστοποίηση όλων των Ελλήνων εκδοτών και πολιτών. Η εν λόγω υποδομή θα αξιοποιήσει τους καταλόγους των επωφελούμενων που καταρτίζουν και διαθέτουν οι αρμόδιοι φορείς (όπως αυτοί ορίζονται στον Ν. 4672/2020).

Ο Γενικός Διευθυντής
της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος

Δρ. Φίλιππος Χ. Τσιμπόγλου